

Ap Dijksterhuis

Wie (niet) reist is gek

2017 Prometheus Amsterdam

Een massage voor de ziel

‘We zitten veel te lang in kamers met gesloten luiken.’

BRUCE CHATWIN¹

We worden allemaal wel eens overvallen door een somberte die vraagt om troost. Sommigen grijpen dan naar de fles, anderen naar een doos bonbons.

Ik koop een ticket naar Bakoe.

Wegwee. Ik lijd aan wegwee.

Hans Christian Andersen, de Deense schrijver die vooral bekend is van zijn sprookjes, bespeurde in zichzelf een gevoel dat zich laat omschrijven als het tegenovergestelde van heimwee. ‘Als de sneeuw smelt, de ooievaar arriveert en de eerste stoomschepen uitvaren, ervaar ik een pijnlijke onrust.’² Die onrust, zo vervolgde Andersen, dwong hem steeds weer op reis te gaan. Laten we zijn gevoel wegwee noemen. Weg willen zijn. Weg van hier. Weg van het bekende.

Toen ik vijf jaar oud was, gaf mijn moeder me een atlas. Ze legde uit dat die groene, bruine en blauwe patronen, en ook de rode puntjes, de wereld om ons heen verbeeldden. En al die rare kriegeltjes? Dat waren letters, zei ze. Ze besloot me meteen maar te leren lezen en ik was betoverd. Ik vond het wonderbaarlijk. De wereld ging voor me open. Dus hier

ligt Parijs? En dit is Amerika? Wauw! Wekenlang kon ik slechts met de grootst mogelijke moeite van mijn atlas worden gescheiden.

Mijn fascinatie voor topografie is gebleven en ik kan me nog steeds uren vermaken met een atlas. Met mijn vingers over bladzijden strijkend verken ik onbekende streken, haal ik herinneringen op of dagdroom ik mezelf naar Madagaskar of de Marquesaseilanden. Inmiddels bezit ik een indrukwekkende, en uiteraard volkomen nutteloze, topografische kennis. Vraag mij naar de hoofdstad van Burkina Faso of de vijfde stad van Japan en mijn brein lepelt het zo voor je op. Ouagadougou. En Sapporo. Mooie namen trouwens.

Toen ik acht jaar was besloot mijn moeder dat we samen naar Zuid-Europa zouden gaan voor een zomervakantie. Al weken van tevoren liep ik te stuiten van opwinding over onze aanstaande tocht naar het Gardameer. Ruim tien jaar later was ik oud genoeg om mijn reislust zelf vorm te geven, en ik pakte het grondig aan. Met een maandje uitzendwerk schraapte ik het geld bij elkaar voor een vliegticket en een handvol vaccinaties, en ik vloog naar Azië. Gelukkig hoeft reizen niet duur te zijn. In Indonesië leefde ik op 20 gulden per dag. En dan nog: 'Al kost reizen je je laatste cent, je komt altijd rijker thuis!' zei Guido Weijers eens tegen me.

Het liefst beschouw ik mijn dwingende gevoelens van wegwee, en ook mijn vroeg ontloken liefde voor atlassen, als uitingen van een wat extreme, maar verder volstrekt natuurlijke nieuwsgierigheid. Mensen hebben prikkels nodig zoals ze eten nodig hebben. De Romeinen wisten al dat alleen brood niet genoeg is. Het volk heeft spelen nodig! Deelnemers van experimenten naar zogenoemde sensorische deprivatie, die worden opgesloten in donkere, geluiddichte

ruimtes en urenlang verstoken blijven van stimulatie, gaan vanzelf hallucineren. Recent onderzoek toonde aan dat de meeste mensen gedeprimeerd raken als ze een kwartier zonder hun mobieltje of enige andere vorm van afleiding in een lege ruimte moeten zitten. We vinden het heel moeilijk om onszelf te vermaken met niets dan onze eigen gedachten.³ Onze geest houdt van doelen, en dient met nieuwe impulsen voortdurend in beweging te worden gehouden. Einstein vergeleek de mens met de fiets: 'Om in evenwicht te blijven moet je de vaart erin houden.'⁴

Is er een betere manier om in die fundamentele behoefte aan prikkels te voorzien dan door te reizen? Waarschijnlijk niet. De essentie van reizen is het stellen van steeds nieuwe doelen en het verwerken van steeds weer nieuwe informatie: morgen gaan we naar Djenné, over drie dagen naar Timboektoe. Van alle manieren om onze geest te masseren is reizen de meest weldadige. En ook de meest natuurlijke.

Toch kan ik er niet omheen toe te geven dat mijn reislust ook een uiting is van iets afwijkends, wellicht zelfs iets pathologisch. De Franse denker Blaise Pascal zag het menselijk onvermogen om gewoon rustig in een kamer te blijven zitten als een zwakte en als oorzaak van veel ellende. De Britse schrijver Bruce Chatwin beweerde dat er goedbeschouwd maar twee redenen zijn om te reizen: economische en neurotische.⁵ Daar zit wat in. 'Als jij lang niet gereisd hebt, dooft er iets uit in jou,' zei Madelijn, mijn vriendin, onlangs tegen me. Het kan bijna niet anders dan dat mijn regelmatig opkomende wegwee deels gedreven wordt door een vorm van escapisme. Ik moet weg, uit angst voor een langzaam inslapende geest. Reizen is nodig om psychologische verschimmeling af te wenden.

Er schijnen mensen te zijn die gewoon altijd maar thuis kunnen blijven, en dan ook nog zonder veel uit te voeren. Er zijn ook mensen die een paar dagen op een strand kunnen zitten zonder iets te doen, maar ook zonder in de gordijnen te vliegen. Ze hebben kennelijk, in ieder geval op dat moment, geen doel nodig, geen mentale beroering. Ze kunnen een psychologische surplace uitvoeren zonder om te tuimelen. Ik zou niet met ze willen ruilen, maar eerlijk is eerlijk, ze ontlokken bij mij wel enige bewondering. Het is hetzelfde, ietwat onzekere ontzag dat ik als tiener voelde voor de Uitvreter van Nescio, de man die zijn dagen vooral zittend aan de waterkant sleet: '[...] ik ben niks en ik doe niks. Eigenlijk doe ik nog veel te veel.'⁶

Maar ja, het liep wel slecht af met de Uitvreter.

'Er zijn twee soorten mensen: zij die thuis blijven en zij die dat niet doen,' zei Rudyard Kipling.⁷ De verhouding tussen reizigers en thuisblijvers is ingewikkeld. Uit ervaring weet ik dat het heel goed mogelijk is om een normale omgang te hebben met mensen die niet van reizen houden. Thuisblijvers hebben geen speciale gebruiksaanwijzing nodig. Je kunt gewoon met ze praten, je wordt hoogstens af en toe geconfronteerd met het feit dat het repertoire aan gespreksonderwerpen iets beperkter is. Een goede vriend van me heeft ronduit een hekel aan reizen. Als ik tijdens een etentje begin over mijn avonturen in Birma of Guatemala laat hij me altijd welwillend een minuut mijn gang gaan, waarna hij de conversatie behendig en trefzeker terugstuurt naar minder woeelige wateren.

Toch is het ook zo dat, wanneer het gaat om wederzijds begrip, de kloof tussen reizigers en thuisblijvers vaak van

Grand Canyon-achtige proporties is. Van een collega kreeg ik ooit op mijn vraag of hij van reizen hield het onthutsende antwoord dat hij 'dat gehang op die vliegvelden' maar niks vond. Ik begreep daar niets van. Hoe kan er nou bij de gedachte aan reizen als eerste zo'n treurig en van verveling doortrokken beeld naar boven komen?

'Zullen we vanavond lekker uitgebreid eten?'

'Nou, liever niet. Al die afwas!'

Thuisblijvers begrijpen op hun beurt niets van de regelmatig opkomende wegwee die reizigers de wijde wereld in doet trekken. En op het moment dat het zelfbeeld van een thuisblijver bedreigd wordt omdat hem gebrek aan openheid en avontuurlijkheid wordt verweten, komt hij met de tegenwerping dat die ene keer dat hij reisde 'het er toch allemaal precies zo uitzag als hij had verwacht'. Daar komt nog bij, zo vervolgen thuisblijvers vaak, dat je op reis allerlei rare ziekten oploopt. Dit doet de reiziger meewarig het hoofd schudden. Het eerste argument is onzinnig en bevestigt juist het gebrek aan openheid dat de repliek ontlokte. Het tweede is een beetje waar: de kans dat je ziek wordt op reis in India, Bolivia of Mozambique is inderdaad iets groter dan wanneer je thuisblijft, maar het is onbelangrijk. Alsof het zo erg is om twee dagen diarree te hebben. Bovendien is tegenslag, binnen de grenzen van het redelijke, onderdeel van het spel. Het verrijkt een reis. Dat heb ik lang geleden al geleerd, tijdens mijn eerste verre reis, toen ik op Sumatra van een zware diarree afgeholpen werd door een kettingrokende Chinese arts die me pillen zo groot als rijksdaalders voorschreef, zijn nota stempelde met 'Dr. Johnny' en de door mij betaalde vergoeding op zijn nota ongevraagd verdriedubbelde. '*To screw the insurance.*'

Reizigers zien thuisblijvers als enigszins deerniswekkende figuren die een fundamenteel aspect van het leven aan zich voorbij laten gaan. Niet-reizen is als verstoken blijven van muziek. Of van liefde. Thuisblijvers zijn mensen die een Château Margaux feestelijk ontkurken om hem vervolgens onaangeroerd op het aanrecht te laten staan.

In dit boek geef ik zes goede redenen om op reis te gaan. Ze hangen tot op zekere hoogte met elkaar samen. In het vijfde hoofdstuk deel ik een inzicht waarmee zelfs het eeuwige leven binnen bereik komt.

Ik leun op eigen ervaringen, en hoewel ik daarnaast wetenschappelijke literatuur gebruik om mijn betoog te staven, geef ik ruitelijk toe dat mijn relaas als geheel volkomen subjectief is. Misschien komt dit boek wel voort uit het onbewuste motief eindelijk eens aan mezelf te kunnen verantwoorden dat ik altijd maar weer op reis moet. Wie zal het zeggen?

Natuurlijk, er zullen ook best goede motieven zijn om niet te reizen. 'Reizen kost je alleen maar tijd, geld en je gezondheid,' zei Bob den Uyl ooit.⁸ Ongetwijfeld kun je ook een boek schrijven over zes redenen om thuis te blijven. Ik ben daar echter niet de persoon voor.

Want wat willen we? Wat is ons hoogste doel?

We willen vooral een gelukkig, gezond en lang leven, rijkelijk gelardeerd met plezier, verwondering en inspiratie.

En waar vind je dat?

Overall!

Behalve thuis, als je stil achter gesloten luiken blijft zitten.

De anatomie van de verwondering

Als kind verwonderen we ons voortdurend, maar naarmate we ouder worden komt deze meest bevlogen aller emoties vaak onder een steeds dikkere laag stof te liggen. Als je niet oppast wordt ze, net als het speciale serviesgoed van oma, nog hoogstens één of twee keer per jaar gebruikt. Dat is spijtig. Niet alleen is het heerlijk om verwonderd te zijn, verwondering leidt ook tot psychologische groei. Het dwingt onze geest tot aanpassing, tot een herschikking van ons referentiekader. Verwondering houdt onze geest lenig, en schudt de kussens van ons brein op.

De wereld nodigt uit tot verwondering: de Taj Mahal, Tikal, de Sixtijnse Kapel, Château Chambord, Halong Bay, de Ngorongoro-krater, de kerk van het verspilde bloed in Sint-Petersburg, de Punakha Dzong, Venetië, de prijs van een kopje koffie op het San Marcoplein in Venetië, de Potala, de piramides van Gizeh. India – in zijn geheel. Het is zomaar een greep, u kunt de lijst aanvullen met uw eigen favorieten. Om de psychologische vruchten te plukken van de wereld om ons heen moeten we haar uitnodiging wél aannemen. We zullen op reis moeten. We zullen moeten

ervaren om ons te kunnen verwonderen, en moeten zien om te kunnen geloven. Na gelezen te hebben dat de Hermitage in Sint-Petersburg 16.903 schilderijen in haar bezit heeft kun je onder de indruk zijn, maar dat is vooral een rationele constatering waar de emotionele circuits in het brein nauwelijks bij betrokken worden. Je kunt ook best na het bekijken van een foto concluderen dat de Taj Mahal een prachtig gebouw is. Maar om je echt te kunnen onderdompelen in verwondering over de ontroerende schoonheid van de Taj Mahal zul je toch echt naar Agra moeten. En je voelt pas echt hoe onvoorstelbaar groot de collectie van de Hermitage is als je door de eindeloze reeks zalen dwaalt.

Niet iedereen is het hiermee eens. Een van de bezwaren die sommige thuisblijvers graag uiten is dat eenmaal op reis alles er precies zo uitziet als ze hadden verwacht. Ik heb dit al eerder aangestipt. De meest voor de hand liggende verklaring voor deze bewering is dat het de thuisblijver de mogelijkheid biedt de daadwerkelijke redenen voor het thuisblijven niet onder ogen te hoeven zien. Een thuisblijver die zich van deze logica bedient hoeft niet toe te geven dat het eigenlijk vaak angst is die hem thuishoudt, of een gebrek aan openheid of nieuwsgierigheid.

We kunnen de uitspraak dat de wereld er altijd precies zo uitziet als foto's al deden vermoeden serieus nemen en echt geloven dat er mensen zijn die het bezoeken van de Sixtijnse Kapel net zo beleven als het bekijken van een website over diezelfde kapel. Het is natuurlijk mogelijk dat thuisblijvers een ander emotioneel repertoire hebben dan reizigers. De gevoeligheid voor verschillende emoties loopt sterk uiteen tussen mensen. De een is snel bang, de ander zelden. Som-

migen zijn nooit jaloers, anderen zijn twee dagen van slag als hun partner iets te lang glimlacht naar een collega. Thuisblijvers die beweren dat op reis de dingen er precies zo uitzien als ze al hadden verwacht gaan waarschijnlijk gebukt onder een gebrekkige of zelfs defecte aanleg tot verwondering. ‘Tja...’ zeggen ze, ‘...mooi, die Sixtijnse Kapel... maar hoe laat gingen we nou ook weer lunchen?’

Hoe begint verwondering?

Lang geleden bezocht ik samen met mijn toenmalige Amerikaanse vriendin de Grand Canyon. We kwamen uit de richting van Tuba City en reden het gebied rond de Canyon binnen. Het eerste deel van de rit voerde door dichte bossen die de omgeving geheel aan het zicht onttrokken. Na enige tijd zouden we de rand van de kloof bereiken. Het vervolg van de weg naar Grand Canyon Village, waar we zouden overnachten, lag op 50 tot 100 meter van de rand van de kloof, wist ik. Ik hoopte dat een opening in het dichte bos me een eerste blik op de Grand Canyon zou gunnen. Het was echter laat in de middag, de zon ging al onder, en op een gegeven moment lag de vochtige schemer zo dik op onze door bomen omgeven weg dat ik de hoop opgaf. Ik verzoende me met het idee dat mijn eerste blik op de Grand Canyon tot de volgende ochtend zou moeten wachten.

Ik keek een beetje verveeld naar rechts toen de Grand Canyon zich ineens voor me uitstreckte in al haar grootsheid, fraai verlicht door de laatste zonnestralen. ‘Holy shit!’ riep ik uit, wat niet alleen verried dat mijn lange verblijf in de vs er kennelijk voor had gezorgd dat ik het daar heersende, ietwat primaire taalgebruik had overgenomen, maar vooral dat verwondering soms begint met een schrikreactie. Heel even ge-

loofde ik niet wat ik zag. Ik was onthutst. De Grand Canyon is dan ook niet alleen indrukwekkend, maar vooral ook heel vreemd. Het is een soort omgekeerd berglandschap, een gigantische gipsafdruk. De Grand Canyon is als een foto in negatief, het klopt gewoon niet.

Een kortstondige, door ongeloof ingegeven schrikreactie dus. Daar begint het mee. Twee jaar geleden zat ik met Madelijn in een taxi in Yangon, de grootste stad van Birma. Ons vliegtuig was zojuist geland en we reden door de invallende schemer van het vliegveld naar het centrum. We wisten onze vermoeidheid nog even te onderdrukken en gaven een kwartier lang geestdriftig commentaar op alles wat we zagen. Op een zeker moment vielen we op slag stil. We waren compleet overdonderd. De taxichauffeur, waarschijnlijk verbaasd over het feit dat ons opgewonden geklets ineens was verstomd, keek in zijn achteruitkijkspiegel. Hij zag in welke richting we keken en zei, met een glimlach die zowel trots als begrip uitstraalde: *'Ah yes, Shwedagon.'*

Shwedagon paya is een boeddhistisch heiligdom, een stoepa, van 100 meter hoog, bijna zo hoog als de Domtoren in Utrecht. De stoepa heeft de vorm van een klok in een oude kerktoeren en is aan de basis tussen de 60 en 70 meter in doorsnede. Shwedagon paya zou net op een voetbalveld passen. En o ja, ze is van goud. Helemaal. Van top tot teen.

De door honderden lampen verlichte, gigantische Shwedagon paya tart de verbeelding. De stoepa staat op een verder geheel duistere heuvel, waardoor ze als een enorme fakkel boven de stad lijkt te zweven. Bovendien kaatst ze het licht terug dat op haar schijnt, waardoor ze een aura heeft.

We waren met stomheid geslagen. Verwondering begint met een milde, door ongeloof ingegeven schrikreactie: die

snelle schokkerige ademteug, eventueel vergezeld van een kreet, zoals tijdens mijn eerste blik op de Grand Canyon, gevolgd door verbazing, en dan een ademloos stilzwijgen.

De mooiste plek op aarde

Als het om wonderen gaat is Birma rijk bedeed. In 849 stichtten de Birmezen Pagan, een stadje in een bocht van een rivier. Het lot van het slaperige stadje veranderde toen koning Anawrahta in 1044 de troon besteeg. Hij was een groot krijger en heerste al snel over een rijk dat het hele grondgebied van het huidige Birma bestreek. Pagan groeide uit tot een van de grootste steden ter wereld, en in de twaalfde eeuw telde de stad 200.000 inwoners. Kunst, architectuur en andere creatieve uitingen ontwikkelden zich voorspoedig, en Anawrahta en zijn opvolgers legden een onvoorstelbaar enthousiasme aan de dag voor het bouwen van boeddhistische heiligdommen. De bloeiperiode van Pagan duurde meer dan twee eeuwen, en in die tijd zijn er 13.000 tempels gebouwd. Een aantal om even rustig tot je door te laten dringen. Meer dan tweehonderd jaar lang werd er elke week een nieuw heiligdom opgeleverd. Nu, acht eeuwen later, zijn sommige tempels van Pagan (dat we inmiddels Bagan noemen) verwoest of ingestort, maar er staan er nog altijd 2200. Ze liggen verspreid over een gebied van ruim 20 vierkante kilometer en de beste manier om ze te bezoeken en van het gebied te genieten, is om een fiets te huren.

Een paar dagen nadat we Shwedagon hadden bezocht (we waren net van de verwondering gekomen) fietsten Madelijn en ik met hooggespannen verwachtingen vanuit Nyaung U,

een van de dorpen bij Bagan, naar de tempels. Hoewel sommige van de individuele tempels erg mooi zijn, is Bagan vooral uniek omdat het er zo ongelofelijk veel zijn. Het geheel is meer dan de som der delen, en om de ontzagwekkende schaal van Bagan te kunnen bevatten dien je een van de tempels te beklimmen. Je wilt kunnen uitkijken over de met tempels bezaaide vlakte. Dat was ons eerste doel.

Nadat we een paar bescheiden tempeltjes waren gepasseerd, fietsten we langs een iets grotere. We besloten te stoppen en nadat we onze fietsen hadden weggezet kwam er een jong meisje aanlopen met een sleutel in haar hand. Ze droeg een rode *longyi* (een om het middel gewikkelde doek die veel Birmezen dragen) en een zwarte trui met rode aardbeien erop. In keurig Engels vroeg ze ons om haar te volgen. We gingen naar binnen, het meisje deed een metalen deur van het slot en we beklommen een smalle, donkere trap. Terwijl ze ons volgde, lichtte ze ons bij met haar zaklamp. We kwamen uit op een groot terras, en nadat we een volgende trap hadden bestegen stonden we op een tweede terras.

Het was meer dan verwondering. Verbijstering.

Waar we ook keken zagen we klokvormige tempels met hun spitse toppen boven de bomen en struiken uitsteken, talrijk als schoorstenen op de daken van Parijs. Wat voel je als je oog in oog staat met honderden tempels? Eerst weer die korte verstarring, daarna een door ongeloof afgedwongen stilzwijgen, en vervolgens een snel toenemende opwindning.

Nadat de meest onstuimige emoties een beetje tot bedaren waren gekomen en ons cognitieve systeem weer leek te functioneren, herkenden en benoemden we de individuele tempels. Recht voor ons Ananda, de meest bekende; links

daarvan Thatbyinnyu, de hoogste; nog verder naar links Dhammayanghi, de grootste; rechts Gawdapalin, een smalle, sierlijke tempel. Vlakbij, naar het zuiden, Sulamani, de meest welgevormde tempel van allemaal.

Wat de vlakte van Bagan nog mooier en tegelijkertijd onwerkelijker maakt is dat er alleen maar tempels staan. Alle niet-religieuze gebouwen van het vroegere Pagan (zoals de gewone huizen), die opgetrokken waren uit hout en bamboe, zijn in de loop van de tijd weggerot, weggewaaid of weggespoeld. Wat je nu ziet is een onbewoonde, vrij droge vlakte met struiken, bomen, een enkele fietser, hier en daar een kudde geiten, en die verbijsterende hoeveelheid tempels die je de adem doet stokken.

Hoe langer we bleven kijken, hoe meer we bedwelmd raakten door gelukzaligheid. Ik kon me nauwelijks losrukken van het schouwspel. Als iemand me af en toe wat te eten en te drinken had willen brengen had ik dagen kunnen blijven zitten.

Mijn blijheid bleef de hele dag bij me. Ik herinner me dat we op een gegeven moment op weg waren naar Thatbyinnyu, een ruim 60 meter hoge tempel. We reden over zandpaadjes met links en rechts kreupelhout en een verdwaalde geit. We passeerden twee bruine tempeltjes, en even later een iets grotere witte. Recht voor ons zagen we steeds de enorme, geblokte Thatbyinnyu. De zon scheen fel, maar de wind zorgde voor voldoende verkoeling. We beklommen, stevig trappend, een heuveltje, en boven hielden we stil om van het uitzicht te genieten en even op adem te komen. Daarna scheurde ik zo hard ik kon, staand op de pedalen, naar beneden. Ik schreeuwde het uit van plezier, alsof ik weer negen was. Onder aan de heuvel lag heel rul zand, waardoor ik

bijna over de kop sloeg, maar het deerde me niet. Ik was onkwetsbaar.

Onlangs vroeg iemand me wat ik de mooiste plek op aarde vond, en tot mijn eigen verrassing antwoordde ik onmiddellijk: 'Bagan!'

Dat is nogal wat, de mooiste plek op aarde. Je kunt je afvragen in hoeverre de vervoering die ik voelde in Bagan representatief is voor andere ervaringen van verwondering. Mijn beleving van Bagan was uitzonderlijk. Toch denk ik dat het bezoek aan Bagan wel degelijk een nieuw aspect van verwondering ontsluitte: verwondering mondt uiteindelijk uit in opgetogenheid. Het begint met een korte schrikreactie, gevolgd door verbazing, en in een laatste, derde fase, geeft verwondering je een luchtige rozebrillerigheid die je anders naar de wereld laat kijken.

Dat gevoel kan ook worden opgewekt door minder extreme gebeurtenissen. Het Tate Modern in Londen is een museum voor moderne kunst. Voordat je echter ook maar in de buurt bent van het eerste schilderij heeft het museum je al verwonderd. Het is gehuisvest in een gebouw dat vroeger dienstdeed als elektriciteitscentrale, en je komt het museum binnen in de gigantische hal waar vroeger de turbines stonden. Die turbines zijn nu weg, de hal is leeg.

Heel leeg.

Ontzagwekkend leeg.

De hal is 152 meter lang, 23 meter breed en 35 meter hoog. De grootte ervan, samen met de leegte en de onwerkelijke verhoudingen – de hal is te hoog voor haar breedte – zorgt ervoor dat je adem stukt als je naar binnen gaat. Je bevatingsvermogen heeft tijd nodig om te begrijpen waar je naar

kijkt, zoals je ogen na het donker even moeten wennen aan fel licht. Ook van mijn bezoek aan het Tate herinner ik me dat de ademloosheid en verbazing werden gevolgd door een aangename roes.

De anatomie van verwondering: 1. Schrik. 2. Verbazing. 3. Opgetogenheid.

Die opgetogenheid is je geest die dankbaarheid toont. Je hebt je geest door het bieden van een nieuwe ervaring mentale rek- en strekoefeningen gegeven. En daardoor voelt hij of zij zich lekkerder.

Een door verwondering glunderend brein spoort de mens aan tot verschillende deugden.² Zoals Einstein ons heeft geleerd is verwondering de bron van inspiratie en creativiteit (veel meer daarover in het volgende hoofdstuk). Verwondering doet echter nog veel meer. Het leidt tot minder materialisme, minder haast, meer behulpzaamheid en meer bescheidenheid. Bovendien verandert het ons perspectief op tijd, het geeft ons het gevoel dat we er heel veel van hebben.

En – dat zal nu geen verbazing meer wekken – het is wetenschappelijk bewezen dat verwondering leidt tot meer geluk.

Van alle emoties is verwondering de aantrekkelijkste en de meest begerenswaardige.

De kaartjesverkoper van Don Khon

Net zo aangenaam als de verwondering bij het zien van buitengewone gebouwen of natuurverschijnselen zijn de verstrooiing brengende belevenissen op reis.

Op Don Khon, een klein eiland in de Mekong in het zuiden van Laos, is maar één dorp. Het ligt als een lint aan de noordkust, en halverwege het dorp, haaks op de kust, bevindt zich een stenen spoorbrug naar het buureiland Don Det. Treinen rijden er al lang niet meer, maar de brug, die ooit door de Fransen is aangelegd, wordt nog wel gebruikt door fietsers en wandelaars. Hij ligt een paar meter hoger dan de twee eilanden die hij met elkaar verbindt, en je moet dan ook een trap beklimmen om op de brug te komen. De T-splitsing die de brug vormt met de weg langs de noordkust passeer je voortdurend als je in het dorp verblijft.

Toen Madelijn en ik voor het eerst naar de brug wandelden om aan de andere kant van het dorp wat te gaan eten, zagen we dat er een houten wachthuisje langs de weg stond. Er stond zelfs een heuse slagboom. We besteedden er verder geen aandacht aan en beklommen de brug om even van het uitzicht te genieten. We waren al bijna boven aan de trap toen een jonge man, die tevoorschijn was gekomen uit het wachthuisje, ons nariet dat we een kaartje moesten kopen. Madelijn en ik keken elkaar verbaasd aan. Een kaartje? Waarvoor? Om een trap te bestijgen? Om op de brug te mogen lopen? We besloten de man te negeren en liepen door. Dat scheen de juiste oplossing te zijn, want na verloop van tijd verdween de man weer in zijn wachthuisje. Zichtbaar geërgerd, dat wel.

Tien minuten later daalden we de brug weer af. De man die ons zojuist tevergeefs had nageroepen beende zijn wachthuisje uit en vroeg ons opnieuw, op hoge toon, om een kaartje te kopen. We moesten 10.000 kip betalen (omgerekend zo'n 80 eurocent, maar het gaat om het principe). Ik vroeg waarom het 10.000 kip kostte om over straat te lopen of,

sterker nog, om een willekeurig punt in het dorp te mogen passeren. Druk gebarend zei hij een aantal keren ‘*waterfall*’ en ‘*locomotive*’. Ik herinnerde me dat ik in een reisgids had gelezen dat er net buiten het dorp inderdaad een waterval was en dat er ook nog ergens vlakbij in een bos een roestige locomotief stond geparkeerd, waaruit ik opmaakte dat de 10.000 kip ons toegang zou verschaffen tot deze twee toeristische attracties. Los van het feit dat het merkwaardig is om toeristen ergens midden in een dorp te dwingen om kaartjes te kopen voor buiten het dorp gelegen attracties – in Parijs hoef je toch ook geen kaartje voor het Louvre te kopen zodra je de Périphérique afdraait – waren we helemaal niet van plan om de waterval of de locomotief te gaan bekijken. Ik legde de man geduldig en beleefd uit dat we wat wilden eten in een van de aan het water gelegen restaurantjes en dat we niet naar de waterval of naar de locomotief zouden gaan. We kwamen er echter niet uit. Hij bleef maar om 10.000 kip vragen, daarbij voortdurend ‘*waterfall*’ en ‘*locomotive*’ roepend, terwijl ik bleef herhalen dat we niet geïnteresseerd waren in zijn waterval en zijn locomotief. Na enige tijd verloren we ons geduld en liepen we door.

Met voor Laos ongebruikelijke stemverheffing probeerde hij ons terug te roepen. Ik hoorde hem snuiven. Toen ik na een meter of twintig weer omkeek, zag ik dat hij heel kwaad was. Zijn gezicht was vertrokken in een donkere, scheve grimas en zijn wenkbrauwen hingen voor zijn ogen. Laotianen zijn meestal heel rustig, op het flegmatieke af, en ze zijn niet makkelijk boos te maken. Na een verblijf van drie weken was het me dan toch gelukt.

In het restaurant praatten we na over deze boze man met zijn kaartjeshandel. Waar sloeg dit op? De informele kleding

van de kaartjesverkoper (hij droeg een t-shirt en een slobberbroek) hadden bij mij tot enige achterdocht geleid. Hadden we te maken met een bedrieger die argeloze toeristen geld wilde aftroggelen? Toch was dat onwaarschijnlijk. Er stond een wachthuisje, een slagboom en zelfs een bord waarop werd vermeld dat elke toerist 10.000 kip diende te betalen, en elke Laotiaan 3000 kip. Dat laatste maakte het ook weer vreemd, want moest ieder schoolkind dan elke dag twee keer 3000 kip betalen om door het dorp naar school te mogen lopen?

Na het eten liepen we terug. Nieuwsgierig naderden we het huisje. Wat zou er gaan gebeuren? Zou de man afgekoeld zijn, of zou hij ons juist, wellicht zelfs bewapend met een machete of een kalasjnikov, tegenhouden? Tot onze spijt bleek er echter niemand aanwezig te zijn.

's Avonds passeerden we het wachthuisje twee keer. Op de heenweg brandde er licht in het huisje, maar was er niemand aanwezig. Op de terugweg was alles donker en uitgestorven. Nieuwe informatie die meer licht had kunnen werpen op het raadsel werd ons helaas onthouden.

Diezelfde avond vroeg ik een Duitse toerist die al langer op Don Khon verbleef naar zijn ervaring met de kaartjesverkoper. Wist hij waarom iemand midden in het dorp kaartjes verkocht? *'Nobody knows exactly,'* zei hij. Hij had al twee keer een kaartje gekocht en dacht dat je iedere dag moest betalen. Daarbij moest je goed opletten dat men je naam opschreef. Je zou anders het risico lopen dezelfde dag nog een keer te moeten betalen. Maar, zei hij lachend, zeker weten deed hij het ook allemaal niet.

De *Lonely Planet*, de reisgids die soms een wat naïef idealistische kijk op de zaken heeft, vermeldde dat het geld ten

goede zou komen aan de mensen op het eiland, en dat je alleen hoefde te betalen bij het oversteken van de brug. Dat laatste was aantoonbaar onjuist. De kaartjesverkoper vroeg ook geld wanneer je gewoon naar de andere kant van het dorp wilde lopen, en bovendien hoefde je de brug niet over te steken om bij de waterval en de locomotief te komen. In een rondslingerende Duitse reisgids had men het over een 'oud Frans tolstation' waar bezoekers 2000 kip moesten betalen om een locomotief te kunnen zien. Deze gids was duidelijk verouderd, het bedrag klopte niet. Het bleef voorlopig onduidelijk.

De volgende ochtend huurden we een fiets. Toen we 's morgens het wachthuisje naderden bleek er een andere kaartjesverkoper dienst te hebben. Hij speelde voor het huisje met een hond. De nieuwe verkoper was nog informeler gekleed dan zijn collega de dag ervoor, hij droeg zelfs een korte broek. Wellicht was hij niet eens een echte kaartjesverkoper, want hij deed geen enkele moeite om ons aan te houden. Hij keek niet eens op toen we hem passeerden.

Twee uur later reden we het wachthuisje vanaf de andere kant tegemoet, en van een afstand zag ik al dat de kaartjesverkoper van de vorige dag weer op zijn post was. Het beschaafde, rationele deel van mijn brein bleek niet in staat mijn dwingende, kinderachtige impulsen te onderdrukken. Ik zette flink aan op mijn gammele huurfiets en scheurde op topsnelheid langs het wachthuisje, daarbij de blik van de kaartjesverkoper zorgvuldig mijddend. Madelijn, die in een rustiger tempo achter me aan fietste, vertelde later dat de kaartjesverkoper me met stomheid geslagen en als aan de grond genageld had nagekeken. Hij was zo verbouwereerd geweest dat hij ook geen poging had ondernomen Madelijn aan te houden.